

РОЗДІЛ 3 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111'34

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.12.9>

ПРОСОДИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ ПРОМОВ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

PROSODIC FEATURES OF ENGLISH MILITARY SPEECHES IN TERMS OF GENDER

Волкова І.В.,

*orcid.org/0000-0003-1378-7001**викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України*

У статті представлено результати експериментально-фонетичного дослідження особливостей просодичної організації промов представників генеральського складу Збройних сил США з урахуванням гендерного аспекту. З огляду на стрімкий розвиток військової сфери та її вплив на суспільне життя сьогодення доцільним є детальне вивчення різних аспектів сучасного військового дискурсу, зокрема специфіки його просодичного оформлення, адже просодія є важливим засобом передачі змісту і мети висловлень. Крім того, зважаючи на зростання чисельності жінок, які займають керівні посади у лавах збройних сил різних країн світу, особливо цікавим є проведення фонетичних досліджень із урахуванням гендерного аспекту.

Під час проведення дослідження особливу увагу було приділено детальному розгляду основних просодичних параметрів (темпу, паузації, мелодики мовлення та інтенсивності). Аналіз кожного параметру проводився на двох рівнях – перцептивному (аудитивний аналіз із залученням професійних аудиторів-фонетистів) та акустичному (електроакустичний аналіз із використанням спеціальних комп'ютерних програм для обробки звукового сигналу). Основне завдання на кожному етапі дослідження полягало у визначенні специфіки функціонування відповідного просодичного параметра у професійному мовленні військовослужбовців генеральського складу Збройних сил США.

Результати проведеного експериментально-фонетичного дослідження військових промов представників обох гендерних груп дають підстави стверджувати, що просодичне оформлення професійного мовлення жінок- та чоловіків-генералів Збройних сил США не є гендерозумовленим. Функціонування основних просодичних параметрів залежить здебільшого від загальних умов розгортання дискурсу, рівня підготовленості мовців до виступів, а також індивідуальних особливостей мовлення. Крім того, дослідження показало, що у своїх промовах представниці генеральського складу Збройних сил США тяжіють до наслідування домінантності, притаманної чоловікам, підвищуючи таким чином рівень довіри до своїх слів та більш ефективного впливу на реципієнта.

Подальші наукові розробки з обраної проблематики дозволять більш точно встановити специфіку просодичного оформлення сучасного англомовного військового дискурсу з урахуванням гендерного аспекту.

Ключові слова: просодія, експериментально-фонетичне дослідження, гендер, військовий дискурс, військова промова.

The results of the experimental-phonetical research of prosodic organization of speeches of representatives of the US Armed Forces general staff in terms of gender are given in the article. Taking into account current impetuous development of military sphere and its influence on today's social life, the profound study of different aspects of modern military discourse is reasonable in contemporary linguistics. One of the most interesting aspects of the military discourse research is the detection of the specificity of its prosodic organization. Prosody plays the great role in military discourse, helping to render not only the content, but also the purpose of the message in the process of military professional communication. Moreover, considering the fact of women's role transformation in modern society, we can observe the rapid growth in number of servicewomen in military formations all over the world. Many of them reach the grade of general and obtain leading positions in the structures of the Armed Forces. One of the countries with the biggest number of women-generals is the United States of America. That leads us to the experimental-phonetical research of the US women-generals' professional speech to find the peculiarities of its prosodic features in comparison with the latter of their men-colleagues.

While conducting our experimental-phonetical research the biggest attention was paid to such prosodic parameters, as tempo, pauses, speech melody and intensity. The specificity of each prosodic parameter was analyzed on two levels – perceptive (with the help of professional phoneticians) and acoustic (using special audio software).

The obtained results have shown that the prosodic organization of military speeches of female- and male-representatives of the general staff of the US Armed Forces is not specified by their gender and depend mostly on the conditions of discourse development and individual peculiarities of speakers. Moreover, it was noticed, that women-generals tend to

follow the masculine features, inherent to their male colleagues, within the framework of their professional communication to have greater influence on their subordinates and audience in general.

Further experimental-phonetical research will help to specify the features of modern military discourse organization taking into account the gender of the participants of military communication.

Key words: prosody, experimental-phonetical research, gender, military discourse, military speech.

Постановка проблеми. Посилення міжнародної військової співпраці та глобалізаційні процеси сьогодення спонукають науковців до більш детального вивчення різних аспектів сучасного військового дискурсу. Минуле століття відзначилося кардинальною зміною ролі та місця жінки у суспільстві. Ці зміни своєю чергою вплинули і на подальший розвиток військової сфери. Чисельність представниць жіночої половини людства у військових структурах різних країн світу зростає кожного року. Все більше жінок обіймають вищі керівні посади у лавах збройних сил багатьох країн світу. Проте дослідження відмінностей професійного мовлення жінок- та чоловіків-військовослужбовців, зокрема гендерної зумовленості просодичної організації військових промов, все ще залишається поза фокусом наукових розвідок, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

У межах цієї статті передбачено проведення порівняльного аналізу основних просодичних параметрів, властивих мовленню жінок- та чоловіків-військовослужбовців вищого офіцерського складу Збройних сил США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям проведеного експериментально-фонетичного дослідження стали наукові праці видатних фонетистів, які займалися вивченням просодичних особливостей різних видів дискурсу, зокрема А.А. Калити, Ю.М. Захарової та інших.

Попередні дослідження особливостей просодичного оформлення англomовних військових промов військовослужбовців вищого офіцерського складу Збройних сил США [3; 4; 5; 6; 7] дали змогу отримати початкові дані щодо просодичної організації англomовного військового дискурсу із урахуванням гендерного аспекту. Однак вони вимагали верифікації отриманих даних та збільшення загального об'єму матеріалів дослідницького корпусу для отримання більш точних та достовірних результатів нашого експериментально-фонетичного дослідження.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у виявленні особливостей просодичного оформлення англomовних промов жінок- та чоловіків-військовослужбовців генеральського складу різних родів військ Збройних сил США шляхом проведення експериментально-фонетичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Під час проведення дослідження основну увагу було приділено детальному розгляду таких просодичних параметрів професійного мовлення генералок та генералів, як темп, паузація, мелодика та інтенсивність.

Кожен параметр досліджувався на двох рівнях – перцептивному (проведення аудитивного аналізу із залученням професійних аудиторів-фонетистів) та електроакустичному (із використанням спеціальних комп'ютерних програм для обробки звуку, зокрема Speech Analyzer 3.0.1, SFS WASP Version 1.5, Sound Forge Pro 10.0 та Wavesurfer). Матеріалом слугували аудіо- та відеозаписи промов генералок та генералів Збройних сил США загальною тривалістю 240 хвилин.

Темпоральний компонент просодії є важливим засобом актуалізації інформаційної структури усного монологічного тексту, який пов'язаний зі змістовною структурою англomовного дискурсу [1, с. 362]. Зміни тривалості синтагм у досліджуваних промовах впливають на передачу мовцями смислу висловлювань.

Під час проведення аудитивного аналізу темпорального компоненту було визначено особливості реалізації синтагм (інтонаційних груп) у промовах. На цьому етапі аудитори не були обмежені у кількості прослуховувань матеріалу. Отримані результати свідчать про те, що синтагми у промовах генералів є тривалішими за синтагми у промовах генералок. Слід зауважити, що тривалість синтагм у промовах представників обох гендерних груп варіюється у різних структурних частинах промов. Так, у промовах генералок синтагми вступної частини є тривалішими, аніж синтагми основної та заключної частин промови, які при цьому характеризуються однаковою тривалістю.

Промовам генералів властиве поступове зростання тривалості синтагм від вступної до основної частини. У заключній частині тривалість синтагм зменшується, що свідчить про різке зростання темпу мовлення.

Електроакустичний аналіз дав змогу отримати показники абсолютної тривалості синтагм досліджуваних промов.

Було виявлено реалізацію широкого діапазону синтагм у промовах представників обох гендерних груп. За підрахунками, діапазон їх реалізації у професійному мовленні жінок-генералів становить в середньому від 250 до

3 243 мсек. У чоловіків цей діапазон сягає від 540 до 3 548 мсек.

Середня тривалість синтагм у вступній частині промов жінок становить 1 740 мсек, чоловіків – 2 008 мсек. Середня тривалість синтагм в основній частині сягає 1 180 мсек у промовах генералок та 2 456 мсек у промовах генералів. Середня тривалість синтагм у заключній частині промов становить 1 350 мсек у жінок та 1 280 мсек – у промовах чоловіків. Загальна середня тривалість синтагм у промовах жінок склала 1 284 мсек, чоловіків – 2 230 мсек.

Загалом показники тривалості синтагм у вступній, основній та заключній частинах промов генералів перевищують показники тривалості синтагм у промовах генералок.

Пауза, як важливий компонент темпоральної підсистеми просодії, відіграє важливу роль у сприйнятті мовлення та передачі змісту та мети висловлення.

Основним завданням аудитивного аналізу було визначення тривалості та функціональності пауз у промовах. При цьому тривалість пауз було поділено на п'ять груп – надкороткі, короткі, середні, довгі та наддовгі.

Було виявлено, що найчастіше вживаними у промовах представників обох гендерних груп є надкороткі паузи, що свідчить про підготовленість та неспонтанний характер промов.

Аудиторами також було відмічено вдавання мовців до психологічних пауз, основною функцією яких є посилення емоційності висловлювань. Слід зазначити, що частіше до таких пауз звертаються генералки, адже саме жінкам притаманна більша експресивність та емоційність висловлювань.

Крім того, у промовах представників обох гендерних груп було відмічено наявність пауз хезитації. Цікавим є той факт, що відсоток таких пауз у промовах генералок сягнув 1,7% від загальної кількості пауз, тоді як їх відсоток у промовах генералів становив 2,8% від загальної кількості.

Дані електроакустичного аналізу показали, що для промов обох гендерних груп, як чоловіків, так і жінок, надкороткою слід вважати паузу до 287 мсек, короткою – до 574 мсек, середньою – до 1 148 мсек, довгою – до 1 722, наддовгою – до 2 300 мсек.

Показники середньої тривалості пауз у промовах генералок є нижчими за показники генералів. Різниця показників середньої тривалості внутрішньосинтагменних пауз у промовах жінок та чоловіків-військовослужбовців становить

32 мсек, міжсинтагменних пауз – 174 мсек, міжфразових пауз – 243 мсек.

Внутрішньосинтагменні паузи становлять більшу частину від загальної кількості пауз у промовах як жінок, так і чоловіків-військовослужбовців.

Розрахунки коефіцієнту паузації (відношення загальної тривалості звучання промови із урахуванням паузи до загальної фонаційної тривалості х звучання) показали, що для жінок-військовослужбовців коефіцієнт паузації становить 1,24, для чоловіків – 1,37.

Загалом результати проведеного аналізу паузного оформлення професійного мовлення генералів та генералок Збройних сил США показали, що паузне оформлення залежить від ситуації особливостей розгортання дискурсу та індивідуальних особливостей мовця.

Як відомо, компоненти інтонації корелюють із певними інтонаційними характеристиками. Мелодика співвідноситься із частотою основного тону (далі ЧОТ).

Серед компонентів мелодики мовлення у ході дослідження було приділено увагу висотно-тональному рівню, діапазону, інтервалу та швидкості.

Аудитивний аналіз дав змогу визначити інтонаційні контури синтагм із урахуванням структурної частини промови, а також виявити особливості локалізації частотних максимумів у синтагмах.

Представники обох гендерних груп у своєму професійному мовленні задіюють різні інтонаційні контури залежно від структурної частини промов.

Аудитивний аналіз показав, що у вступній частині промов генералок переважають інтонаційні контури “Pre-Head+Head+Nucleus+Tail” та “Head+Nucleus+Tail”. У вступній частині промов генералів найчастіше вживаними є синтагменні структури “Pre-Head+Head+Nucleus+Tail”.

Основна частина промов як генералок, так і генералів характеризується переважанням інтонаційного контуру “Pre-Head+Head+Nucleus+Tail”.

Заключна частина промов як жінок, так і чоловіків характеризується використанням інтонаційного контуру “Pre-Head+Head+Nucleus+Tail”. При цьому генералки також часто вдаються до контурів “Pre-Head+Head+Nucleus” та “Head+Nucleus+Tail”, а генерали – до синтагменної структури “Head+Nucleus+Tail”.

Аналіз локалізації частотних максимумів на перцептивному рівні показав, що максимальні показники ЧОТ у промовах представників обох гендерних груп локалізуються у шкалі синтагми,

рідше – у ядрі синтагми. Локалізація частотних максимумів у передшкالی є більш властивою для генералок, що свідчить про більшу експресивність висловлень.

Електроакустичний аналіз дав змогу більш точно встановити такі характеристики мелодійного контуру військових промов, як частотний діапазон, інтервал та швидкість зміни ЧОТ).

Частотний діапазон визначався шляхом знаходження різниці між усередненим максимальним та усередненим мінімальним показниками ЧОТ із урахуванням структурної частини промов. Максимальний показник значення ЧОТ у кожній структурній частині промови прирівнювався до 100%, після чого умовно сегментувався на п'ять зон [2, с. 238]: вузька (до 20%), звужена (21–40%), середня (41–60%), розширена (61–80%) та широка (81–100%).

Це дало змогу встановити межі кожної зони градації діапазону ЧОТ. Отримані дані показали, що частотний діапазон промов генералок ширший за діапазон їхніх колег-чоловіків.

Показники частотного інтервалу у промовах представників обох гендерних груп вказують на незначні варіювання відповідно до структурної частини досліджуваних промов.

Дослідження швидкості зміни ЧОТ показали, що промови генералок відрізняються підвищенням швидкості зміни ЧОТ в основній частині порівняно зі вступною частиною промов. Швидкість зміни ЧОТ в основній та заключній частинах залишається на одному рівні. Промови генералів характеризуються зниженням швидкості зміни ЧОТ в основній частині проаналізованих промов та поступовим зростанням показників у заключній їх частині.

Під час проведення експериментально-фонетичних досліджень гучність (на перцептивному рівні) та інтенсивність (на акустичному рівні) є важливим параметром, який у взаємодії з іншими параметрами просодичної системи надає висловлюванню певного конкретного смислу [2, с. 124–125].

Під час дослідження динамічних характеристик професійного мовлення генералів та генералок враховувалися такі ознаки: показники максимальних та мінімальних пікових амплітуд інтенсивності та їх локалізація у синтагмі; усереднене значення амплітуди інтенсивності із урахуванням структурної частини промов; силовий діапазон.

Під час аудитивного аналізу аудиторі мали визначити особливості реалізації гучності у синтагмах на перцептивному рівні, враховуючи при

цьому структурну частину промов. Крім того, необхідно було встановити локалізацію максимальних та мінімальних показників гучності у синтагмах.

Вступна частина проаналізованих промов генералок відзначається помірною гучністю. Максимальні пікові амплітуди локалізуються у середині синтагм, а мінімальні – на початку та наприкінці синтагм.

Вступна частина промов генералів також характеризується помірною гучністю. При цьому максимальні та мінімальні показники гучності локалізуються у середині синтагм.

Основна частина промов генералок відзначається підвищенням рівня гучності, а максимальні та мінімальні пікові амплітуди локалізуються у середині фраз.

В основній частині промов генералів також відбувається незначне підвищення гучності. При цьому максимальні показники локалізуються на початку синтагм, тоді як мінімальні – у середині та наприкінці синтагм.

Заклучна частина промов генералок відзначається зниженням показників гучності. Максимальні пікові амплітуди локалізуються у середині синтагм, мінімуми – на початку.

У заключній частині промов генералів також спостерігається зниження рівня гучності. При цьому максимальні показники гучності локалізуються на початку синтагм, мінімальні – у їх середині.

Електроакустичний аналіз дав змогу встановити усереднені абсолютні показники інтенсивності у промовах генералок та генералів. Силовий діапазон визначався знаходженням різниці між усередненим максимальним та усередненим мінімальним показниками інтенсивності, враховуючи структурні частини промов.

Під час проведення аналізу було встановлено межі кожної зони градації діапазону інтенсивності, які варіюються залежно від структурної частини промови. Для цього максимальний показник значення інтенсивності у кожній структурній частині промови прирівнювався до 100%, після чого діапазон диференціювався на вузький (до 20%), звужений (21–40%), середній (41–60%), розширений (61–80%) та широкий (81–100%).

Отримані дані показали, що силовий діапазон промов генералок є ширшим за силовий діапазон промов їхніх колег-чоловіків.

Параметр інтенсивності у промовах представників обох гендерних груп реалізується у широкому силовому діапазоні.

Висновки. Таким чином, проведене експериментально-фонетичне дослідження дало змогу встановити специфіку функціонування основних просодичних параметрів (темпу, паузації, мелодики та інтенсивності) у військових промовах генералок та генералів Збройних сил США із урахуванням гендерного аспекту.

Результати дослідження темпорального компоненту просодії показали, що середня тривалість синтагм у професійному мовленні генералок та генералів має свої відмінності. Показники тривалості синтагм у вступній, основній та заключній частинах промов генералок є нижчими за показники їхніх колег-чоловіків.

Специфіка паузного оформлення військових промов представників обох гендерних груп полягає у широкому використанні надкоротких пауз. Крім того, військовослужбовці часто вдаються до психологічних пауз із метою більш ефективного впливу на слухача. Однак значних відмінностей паузної організації промов генералок та генералів виявлено не було.

Дослідження мелодійного компоненту інтонації показало, що представники обох гендерних груп задіюють у своєму професійному мовленні

широкий спектр інтонаційних контурів. Серед відмінностей функціонування цього параметра у проаналізованих промовах генералок та генералів слід виділити той факт, що професійне мовлення жінок характеризується більш широким частотним діапазоном та коротшим інтервалом зміни ЧОТ.

Аналіз показників інтенсивності не виявив суттєвих відмінностей у функціонуванні цього просодичного параметра у промовах представників обох гендерних груп.

Загалом проведене експериментально-фонетичне дослідження дає підстави стверджувати, що просодичне оформлення професійного мовлення генералок та генералів не є гендерозумовленим. Мовлення військовослужбовиць характеризується наслідуванням певного рівня маскулінності, притаманної чоловікам, для ефективного впливу на підлеглих та підвищення ступеня довіри до своїх слів під час промов.

Перспективним вбачається подальше детальне вивчення функціонування просодичних параметрів у професійному мовленні представників вищого офіцерського складу Збройних сил США із урахуванням гендерного аспекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Захарова Ю.М. Інтонаційна організація сучасного англійського мовлення. Київ. 2004. 84 с.
2. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання. Київ. 2001. 351 с.
3. Сердюк І.В. Просодичні засоби інтенсифікації висловлень. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди*. Харків. 2016. Вип. 43. С. 87–92.
4. Сердюк І.В. Особливості паузної організації англійської військової промови. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Харків. 2016. Вип. 44. С. 130–136.
5. Сердюк І.В. Темпоральна реалізація синтагми в англійській військової промові. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Харків. 2017. Вип. 46. С. 189–193.
6. Сердюк І.В. Особливості мелодійного контуру англійської військової промови: гендерний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету (серія: «Філологія»)*. Одеса. 2017. Вип. 30 (Том 2). С. 44–48.
7. Сердюк І.В. Динамічні характеристики англійської військової промови в гендерному аспекті. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород. 2018. №6. С. 65–70.